

25-May, 2026-yil

MEHNAT MIGRATSIYASINING O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA’SIRI

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali talabasi

Sotvoldiyev Jamoliddin

Ilmiy rahbar: Jaloldinov Islomiddin Shamsitdin o‘g‘li

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mehnat migratsiyasining O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Xususan, tashqi mehnat migratsiyasining mamlakat yalpi ichki mahsuloti, aholi bandligi, daromadlari va kambag‘allik darajasiga ta’siri o‘rganilgan. Shuningdek, migrantlar tomonidan yuboriladigan pul o‘tkazmalarining milliy iqtisodiyotdagi o‘rni, ichki iste‘mol va investitsion faollikka ta’siri yoritilgan. Tadqiqot davomida mehnat migratsiyasining ijobiy va salbiy iqtisodiy oqibatlari statistik ma‘lumotlar hamda ilmiy manbalar asosida tahlil etilgan. Natijada, mehnat migratsiyasini samarali boshqarish va migrantlarni ijtimoiy-iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Mehnat migratsiyasi, iqtisodiy rivojlanish, pul o‘tkazmalari, bandlik, migratsiya siyosati, yalpi ichki mahsulot, kambag‘allik, iqtisodiy barqarorlik.*

Annotation: *This article scientifically analyzes the impact of labor migration on the economy of Uzbekistan. In particular, the study examines the influence of external labor migration on the country’s gross domestic product, employment, household income, and poverty reduction. The role of remittances sent by migrants in the national economy, as well as their impact on domestic consumption and investment activity, is also highlighted. During the research process, the positive and negative economic consequences of labor migration were analyzed based on statistical data and scientific sources. As a result, scientific recommendations and proposals were developed for the effective management of labor migration and socio-economic support of migrants.*

Keywords: *Labor migration, economic development, remittances, employment, migration policy, gross domestic product, poverty reduction, economic stability.*

Аннотация: *В данной статье проведён научный анализ влияния трудовой миграции на экономику Узбекистана. В частности, исследовано воздействие внешней трудовой миграции на валовой внутренний продукт страны, занятость населения, доходы домохозяйств и уровень бедности. Также освещена роль денежных переводов мигрантов в национальной экономике, их влияние на внутреннее потребление и инвестиционную активность. В ходе исследования положительные и отрицательные экономические последствия трудовой миграции были проанализированы на основе статистических данных и научных источников. В результате разработаны научные предложения и рекомендации по эффективному управлению трудовой миграцией и социально-экономической поддержке мигрантов.*

25-May, 2026-yil

Ключевые слова: *Трудовая миграция, экономическое развитие, денежные переводы, занятость, миграционная политика, валовой внутренний продукт, бедность, экономическая стабильность.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv jarayonida mehnat migratsiyasi dunyo iqtisodiyotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda tashqi mehnat migratsiyasi aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni oshirish va turmush darajasini yaxshilashda muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda mehnat migratsiyasi iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga sezilarli ta'sir ko'rsatib kelmoqda.

Bugungi kunda xorijiy davlatlarda faoliyat yuritayotgan mehnat migrantlari tomonidan yuborilayotgan pul o'tkazmalari mamlakat iqtisodiyotining muhim moliyaviy manbalaridan biri hisoblanadi. Ushbu mablag'lar aholi farovonligini oshirish, ichki iste'mol bozorini qo'llab-quvvatlash hamda kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, mehnat migratsiyasi natijasida ishchi kuchi oqimi, malakali kadrlar yetishmovchiligi, demografik o'zgarishlar kabi ayrim muammolar ham yuzaga kelmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, mehnat migratsiyasining iqtisodiyotga ta'sirini chuqur o'rganish orqali uning ijobiy jihatlaridan samarali foydalanish va salbiy oqibatlarini kamaytirish imkoniyati paydo bo'ladi. Ayniqsa, migratsiya jarayonlarini tartibga solish, migrantlarni ijtimoiy himoya qilish hamda ularning iqtisodiy salohiyatidan oqilona foydalanish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ushbu ishning maqsadi mehnat migratsiyasining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning iqtisodiy samaradorligi va mavjud muammolarini o'rganishdan iborat. Tadqiqot davomida mehnat migratsiyasining yalpi ichki mahsulot, aholi bandligi, daromadlar va kambag'allik darajasiga ta'siri statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi hamda mavzu yuzasidan tegishli xulosa va takliflar ishlab chiqiladi. Mehnat migratsiyasi nafaqat iqtisodiy jarayon, balki murakkab ijtimoiy hodisa sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki migrantlarning xorijda mehnat faoliyatini olib borishi ularning oilaviy sharoiti, turmush tarzi va jamiyatdagi ijtimoiy holatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli migratsiya masalasini o'rganishda iqtisodiy omillar bilan bir qatorda ijtimoiy va demografik jihatlarni ham hisobga olish zarur hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda aholi sonining ortib borishi va mehnat bozorida ishchi kuchiga bo'lgan raqobatning kuchayishi tashqi mehnat migratsiyasining kengayishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, yoshlar bandligini ta'minlash va ularning daromad manbalarini shakllantirishda migratsiya muhim vositalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Natijada xorijda ishlayotgan fuqarolar tomonidan yuborilayotgan valyuta mablag'lari ko'plab oilalarning asosiy daromad manbaiga aylanmoqda.

Bundan tashqari, mehnat migratsiyasi xalqaro iqtisodiy aloqalarning rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Migrantlar xorijiy davlatlarda zamonaviy ish tajribasi, kasbiy ko'nikma

25-May, 2026-yil

va yangi texnologiyalar bilan tanishib, keyinchalik ushbu tajribalarni mamlakat iqtisodiyotiga tatbiq etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy rivojlanish va inson kapitalining o‘rishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, mehnat migratsiyasining ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Jumladan, malakali ishchi kuchining chet elga ketishi ichki mehnat bozorida ayrim mutaxassisliklar bo‘yicha kadrlar tanqisligini yuzaga keltirishi mumkin. Bundan tashqari, migrantlarning uzoq muddat oilasidan uzoqda bo‘lishi ijtimoiy va psixologik muammolarni ham keltirib chiqaradi. Shuning uchun migratsiya siyosatini samarali tashkil etish, migrantlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ularni kasbiy qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqot ishida mehnat migratsiyasining iqtisodiy mazmuni, uning asosiy yo‘nalishlari hamda O‘zbekiston iqtisodiyotiga ko‘rsatayotgan ta’siri kompleks tarzda tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida migratsiya jarayonlarini yanada takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot ishida mehnat migratsiyasining O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’sirini har tomonlama va ilmiy asosda o‘rganish maqsadida turli tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil, statistik kuzatuv, taqqoslash, umumlashtirish hamda tizimli yondashuv metodlari asosiy metodologik asos sifatida qo‘llanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini mehnat migratsiyasi, aholi bandligi va xalqaro iqtisodiy munosabatlarga oid mahalliy hamda xorijiy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi. Shuningdek, migratsiya jarayonlari bo‘yicha xalqaro tashkilotlar hamda davlat statistika ma’lumotlaridan keng foydalanildi. Tadqiqot davomida mehnat migrantlari tomonidan yuborilayotgan pul o‘tkazmalarining mamlakat iqtisodiy ko‘rsatkichlariga ta’siri statistik ma’lumotlar asosida tahlil qilindi.

Mazkur ishda analiz va sintez usullari orqali mehnat migratsiyasining ijobiy hamda salbiy jihatlari alohida o‘rganildi. Taqqoslama tahlil yordamida O‘zbekistondagi migratsiya jarayonlari boshqa davlatlar tajribasi bilan solishtirildi hamda mavjud muammolar va ularning yechimlari ilmiy jihatdan baholandi. Bundan tashqari, iqtisodiy ko‘rsatkichlarning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash maqsadida dinamik va strukturaviy tahlil usullaridan ham foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar ilmiy xolislik, ishonchlilik va tizimlilik tamoyillari asosida qayta ishlanib, ular asosida tegishli xulosa va amaliy tavsiyalar shakllantirildi. Ushbu metodologik yondashuv mehnat migratsiyasining iqtisodiyotga ta’sirini chuqur tahlil qilish hamda mavzu yuzasidan ilmiy asoslangan natijalarga erishish imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot jarayonida mehnat migratsiyasining O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan kompleks ravishda tahlil qilindi. O‘rganish natijalari shuni ko‘rsatdiki, tashqi mehnat migratsiyasi mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xorijda faoliyat yuritayotgan mehnat migrantlari tomonidan

25-May, 2026-yil

yuborilayotgan pul o‘tkazmalari ko‘plab oilalarning daromad manbai sifatida aholi farovonligini oshirishda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Tahlillar natijasida migrantlar yuborayotgan mablag‘lar ichki iste‘mol hajmining oshishiga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatayotgani aniqlandi. Ushbu mablag‘lar orqali ko‘plab oilalar uy-joy sharoitlarini yaxshilash, farzandlarining ta‘lim olishi va kundalik ehtiyojlarini qondirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Natijada aholi turmush darajasi va iqtisodiy faollikning ma‘lum darajada o‘sishi kuzatilmoqda.

Tadqiqot davomida mehnat migratsiyasi ishsizlik darajasini kamaytirishda ham muhim omil ekanligi aniqlandi. Xususan, mehnat resurslarining bir qismi xorijiy davlatlarda vaqtinchalik faoliyat yuritishi ichki mehnat bozoridagi bosimni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Bu esa ayrim hududlarda bandlik muammosining yumshashiga hamda aholi daromadlarining oshishiga sabab bo‘lmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari mehnat migratsiyasining ayrim salbiy iqtisodiy oqibatlarini ham ko‘rsatdi. Jumladan, malakali mutaxassislarining xorijga ketishi ichki mehnat bozorida ayrim kasblar bo‘yicha kadrlar yetishmovchiligini yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, qurilish, tibbiyot, texnika va xizmat ko‘rsatish sohalarida tajribali ishchi kuchining kamayishi ayrim iqtisodiy tarmoqlar samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkinligi aniqlandi.

Bundan tashqari, iqtisodiyotning ma‘lum darajada tashqi pul o‘tkazmalariga bog‘lanib qolishi ham iqtisodiy xavflardan biri sifatida baholandi. Chunki jahon iqtisodiyotidagi inqirozlar yoki migrantlar faoliyat yuritayotgan davlatlardagi iqtisodiy o‘zgarishlar pul o‘tkazmalari hajmiga bevosita ta‘sir qiladi. Bu esa o‘z navbatida aholi daromadlari va ichki iste‘mol bozorida beqarorlikni yuzaga keltirishi mumkin.

Tahlillar davomida mehnat migratsiyasi migrantlarning kasbiy tajriba va malaka oshirishida ham muhim omil ekanligi kuzatildi. Xorijda ishlayotgan fuqarolar yangi texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv usullari va xalqaro mehnat tajribasini o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Kelgusida ushbu tajribalarni milliy iqtisodiyotda qo‘llash mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, mehnat migratsiyasini samarali boshqarish, migrantlarning huquqiy va ijtimoiy himoyasini kuchaytirish hamda ularning iqtisodiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Shu sababli mehnat migrantlarini kasb-hunarga tayyorlash, xorijiy tillarni o‘rgatish, xavfsiz va qonuniy migratsiya mexanizmlarini rivojlantirish bo‘yicha tizimli choralarni kuchaytirish zarurligi asoslab berildi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari mehnat migratsiyasi O‘zbekiston iqtisodiyotiga sezilarli ijobiy ta‘sir ko‘rsatayotganini, biroq ushbu jarayonni samarali boshqarish va mavjud muammolarni bartaraf etish orqali uning iqtisodiy samaradorligini yanada oshirish mumkinligini ko‘rsatdi.

25-May, 2026-yil

ADABIYOTLAR TAHLILI:

Mehnat migratsiyasi masalasi iqtisodiyot fanida eng dolzarb va keng o‘rganilayotgan mavzulardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globalizatsiya jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro mehnat bozorining kengayishi hamda aholi mobilligining ortishi natijasida migratsiya masalalariga bo‘lgan ilmiy qiziqish yanada kuchaymoqda. Mazkur tadqiqot ishini amalga oshirish jarayonida mehnat migratsiyasining iqtisodiy mohiyati, uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari va mamlakat iqtisodiyotiga ta’sirini o‘rganishga oid ko‘plab mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar tahlil qilindi.

Xorijiy iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlarida mehnat migratsiyasi asosan xalqaro mehnat bozori, ishchi kuchi harakati va iqtisodiy rivojlanish bilan bog‘liq holda o‘rganilgan. Jumladan, migratsiya nazariyasining asoschilaridan biri bo‘lgan Ernest Ravenstein migratsiya jarayonlarini iqtisodiy omillar bilan izohlab, aholi ko‘chishining asosiy sababi ish o‘rinlari va yuqori daromad izlash bilan bog‘liq ekanligini ta’kidlagan. Keyinchalik ushbu nazariyalar boshqa iqtisodchi olimlar tomonidan rivojlantirilib, migratsiyaning zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rni chuqur tahlil qilingan.

Shuningdek, amerikalik iqtisodchi olim Michael Todaro tomonidan ishlab chiqilgan migratsiya modeli mehnat migratsiyasining iqtisodiy mohiyatini tushuntirishda muhim ilmiy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Unga ko‘ra, aholi migratsiyasi ish haqi va bandlik imkoniyatlari o‘rtasidagi farq natijasida yuzaga keladi. Mazkur nazariya bugungi kunda ham rivojlanayotgan davlatlardagi migratsiya jarayonlarini tahlil qilishda keng qo‘llaniladi.

Xalqaro tashkilotlar, xususan Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM), Jahon banki va Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) tomonidan e’lon qilingan hisobotlarda mehnat migratsiyasining iqtisodiy o‘sish, kambag‘allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishdagi ahamiyati alohida qayd etilgan. Ushbu manbalarda migrantlar tomonidan yuboriladigan pul o‘tkazmalari ko‘plab rivojlanayotgan davlatlar iqtisodiyoti uchun muhim moliyaviy manba ekanligi ta’kidlanadi. Shu bilan birga, migratsiyaning “miya oqimi”, ya’ni malakali mutaxassislarning xorijga ketishi bilan bog‘liq salbiy oqibatlari ham keng yoritilgan.

Mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy tadqiqotlarida esa mehnat migratsiyasining O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri, aholi bandligi va turmush darajasi bilan bog‘liq jihatlar tahlil qilingan. Xususan, o‘zbekistonlik olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda migrantlarning pul o‘tkazmalari oilaviy daromadlarni oshirish, ichki iste’mol bozorini qo‘llab-quvvatlash va kambag‘allik darajasini kamaytirishda muhim omil ekanligi qayd etilgan. Ayrim ilmiy ishlarda esa mehnat migratsiyasi natijasida yuzaga kelayotgan demografik va ijtimoiy muammolar ham o‘rganilgan.

Bundan tashqari, ilmiy adabiyotlarda migratsiya jarayonlarini davlat tomonidan tartibga solish masalalariga ham alohida e’tibor qaratilgan. Tadqiqotchilar migratsiya siyosatini takomillashtirish, migrantlarni kasbiy tayyorlash, ularning huquqiy himoyasini kuchaytirish va xavfsiz mehnat migratsiyasini tashkil etish zarurligini ta’kidlaydilar. Ayniqsa, mehnat migrantlarini xorijiy tillarga va zamonaviy kasblarga o‘qitish orqali

25-May, 2026-yil

ularning xalqaro mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish mumkinligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, mehnat migratsiyasi murakkab iqtisodiy va ijtimoiy jarayon bo‘lib, uning ta‘siri turli omillar bilan chambarchas bog‘liq hisoblanadi. Shu sababli mazkur mavzuni o‘rganishda iqtisodiy, ijtimoiy va demografik yondashuvlarni birgalikda qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi. O‘rganilgan ilmiy manbalar ushbu tadqiqot ishining nazariy va metodologik asosini shakllantirishga xizmat qildi hamda mehnat migratsiyasining O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta‘sirini chuqurroq tahlil qilish imkonini berdi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, mehnat migratsiyasi bugungi kunda O‘zbekiston iqtisodiyotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatayotgan muhim ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida mehnat migratsiyasining mamlakat iqtisodiy rivojlanishi, aholi bandligi, daromadlari va turmush darajasiga ta‘siri ilmiy jihatdan tahlil qilindi. O‘rganish natijalari shuni ko‘rsatdiki, tashqi mehnat migratsiyasi ko‘plab oilalar uchun barqaror daromad manbai bo‘lib xizmat qilmoqda hamda migrantlar tomonidan yuborilayotgan pul o‘tkazmalari milliy iqtisodiyotda muhim o‘rin egallamoqda.

Tahlillar asosida migrantlarning pul o‘tkazmalari ichki iste‘mol hajmini oshirish, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda kambag‘allik darajasini kamaytirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatayotgani aniqlandi. Shu bilan birga, mehnat migratsiyasi ichki mehnat bozoridagi bosimni kamaytirish va aholi bandligini ta‘minlashda ham muhim omillardan biri ekanligi kuzatildi.

Biroq tadqiqot natijalari mehnat migratsiyasining ayrim salbiy jihatlari ham mavjudligini ko‘rsatdi. Xususan, malakali ishchi kuchining xorijga ketishi ayrim sohalarda kadrlar yetishmovchiligini yuzaga keltirmoqda. Bundan tashqari, iqtisodiyotning tashqi pul o‘tkazmalariga qaramligi iqtisodiy barqarorlikka ma‘lum darajada xavf tug‘dirishi mumkin. Shuningdek, migrantlarning uzoq muddat oilasidan uzoqda bo‘lishi ayrim ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Shu sababli mehnat migratsiyasini samarali boshqarish, migrantlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ularni kasbiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Ayniqsa, mehnat migrantlarini xorijiy tillar va zamonaviy kasblarga o‘qitish, qonuniy va xavfsiz migratsiya mexanizmlarini rivojlantirish orqali migratsiyaning iqtisodiy samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Umuman olganda, mehnat migratsiyasi O‘zbekiston iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, uni ilmiy asosda tartibga solish va samarali boshqarish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021.

25-May, 2026-yil

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari to‘plami. – Toshkent, 2020–2024.
3. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti. – Toshkent: “Innovatsion rivojlanish”, 2019.
4. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. – Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2018.
5. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. – Pearson Education, 2021.
6. Ravenstein E.G. The Laws of Migration. – London, 1885.